

Sharp-Edged Post-Conceptualism – You're On Top, Then You're Down
(Erik Binder in the Slovak National Gallery)

Noitibihxe. Labyrinth of Erik Binder

25 February – 31 December 2021

Slovak National Gallery, Bratislava

Curator: Lucia Gregorová Stach, curator's assistance: Alexandra Tamášová

Annotation

The reviewer regards the exhibition by the Slovak artist Erik Binder (b. 1974) a welcome change in the institution's staging, as it did not wait for the artist's jubilee year or indeed death. She appreciates the exhibition as an experience, as spectators make their way through unconventional linking between object and sculpture, and it is so well done they forget they are in a gallery. The reviewer calls it pure psychedelics, and experience with them, often recast into something material. It is moreover a cohesive displaying of trash from which the artist has rawly created new objects, which come across as devastated ruins. He works much with reflections: as with a large mirror as a possible passage to another dimension for "Alice in the looking glass", and with glass. Rather than being an expression of some ecological idea, the trash glass bits are a link to a subculture and everything associated with it: including music, alcohol, the culture of housing projects, punk, rap, skaters, unpaid bills, and drugs... and obsessive creating undertaken with a transitory rush of energy. The exhibition also includes examples of works that came about in collaboration with other artists. There is a particular link between the neo-avant-gardist Stano Filko (1937–2015) and the post-conceptualist Erik Binder. The reviewer suggests that both of them have/had an obsession with multiplying things, with marking their own space, as well as an overproduction that covers the surroundings, filling space from floor to ceiling with their things. A strong component in Binder's work is text games, a spontaneous flow of words, full of palindrome, a-literation, cacophonies, and onomatopoeia, using himself in the role of spontaneous performer/shaman.

Mgr. Ivana Moncolová, PhD. (b. 1980)

After studying the history of art and culture at Trnava University, she completed doctoral studies at the Academy of Fine Arts and Design in Bratislava (2016). She is a curator, publisher and editor of several contemporary art monograph catalogs and books related to exhibition activities: Jana Farmanová (2012), Jana Farmanová – V znamení panny (2015), Rastislav Podoba: Pracovná plocha (2015), Radovan Čerevka (Moncolova Editions, 2018 – 2019), and Silvia Krivošíková (Moncolova Editions, 2019 – 2020). Since 2017 she has been a lecturer at the Faculty of Fine Arts of the Academy of Arts. Her focus is on 20th- and 21st-century art, specialized on the painting medium, artistic practice, and the theme of the image and interventions in it.

moncolova@moncolovaartadvisor.com

Postkonceptualizmus ostrých hrán – raz si na vrchole a raz dole
(Erik Binder v Slovenskej národnej galérii)

Avatsýv. Labyrint Erika Bindera

5. február — 31. december 2021

SNG, Bratislava

Kurátorka: Lucia Gregorová Stach, kurátorská asistancia: Alexandra Tamášová

Výstava slovenského umelca Erika Bindera (1974) v Slovenskej národnej galérii (SNG) je vítanou zmenou. Galéria nečakala na jeho okrúhle výročie či tesne predsmrtnú/posmrtnú reflexiu. Znie to síce morbidne, ale je to tak, ak si dodatočne uvedomíme, ako sa umelec/umelkyňa môže spojiť s „národnou inštitúciou“. Samozrejme, SNG každý čo to vyčíta, nedá sa priestorovo nafúknuť, no predsa len to prvé poschodie s knižnicou by sa dalo presunúť do podzemia a tento lukratívny priestor využiť na výstavnú prezentáciu.

Erik Binder: Evergreen (Všichni se ptají, komu to hrají), 2006. Dielo zo zbierky Považskej galérie umenia, Žilina. Foto: SNG, Martin Deko

Úvodná časť výstavy Avatsýv. Labyrint Erika Bindera s veľkým zrkadlom. Esterházyho palác, SNG, Bratislava. Foto: SNG, Martin Deko

Inštalácia priestoru s názvom „sme ruiny“. Foto: SNG, Martin Deko

Erik Binder má v SNG samostatnú výstavu.¹ A to je úspech. Kurátorkou je Lucia Gregorová Stach, Alexandra Tamášová prispela kurátorskou spoluprácou. Obe výstavu v digitálnom online priestore webovej stránky galérie aj interpretujú a promujú. Výstava bola pripravovaná počas tvrdého lockdownu (zima/jar 2021). Jednou z výhod je, že dostala viac času a priestoru na realizáciu a priestorové premeny, ako by to bolo za normálnej prevádzky, čo jej samozrejme pomohlo k precíznosti a doladeniu. Divák si to možno nevšimne, ale produkcia a umelec vedia, aká dlhá je cesta k správne vyzerajúcej trashovej (odpadovej) estetike, ktorú Binder od začiatku tvorby používa. Samotné otvorenie výstavy bolo len virtuálne a produkcia pripravila viacero audiovizuálnych informácií dostupných na stránke www.sng.sk: upútavky, komentovaný prehľadku výstavy s kurátorkou. Divákovi bola fyzicky prístupná až od 24. apríla 2021, keď boli uvoľnené pravidlá na návštevu galérií, ale rozbeh bol veľmi opatrný. Doteraz sa neuskutočnili žiadne prezenčné sprievodné podujatia. Divák sa po priestore pohybuje sám. Zaujímalo by ma, ako by v tej spleti rozbitého skla a ostrých hrán prebiehala prehliadka za normálnych okolností, aká by bola interakcia medzi ľuďmi. Vzhľadom na veľkú miestnosť so sklenenými tabuľami sa tu núka podnázov výstavy „postkonceptualizmus ostrých hrán“.

Kurátorka Lucia G. Stach interpretuje výstavu ako labyrint. Je to pochopiteľné, výstava je pôdorysne komponovaná do kruhu, konkrétne miestnosti majú svoje názvy: „konečná“ (je začiatkom aj koncom výstavy), „si rieka“, „sme ruiny“, „pneumatix“, „H/M otel“, „mesto sníva“, „pre(l) údzaj sa“, „totali tárium“ (Raketa Stana Filka so zásahmi Erika Bindera zo zbierky I. Z. umiestnená pri východe od výťahu). Táto dispozičná kompozícia je orientačná skôr pre kurátorku a autora, pre diváka nie je dôležitá, iba ak by sa dokázal v priestore výstavy naozaj stratiť. Inštalácia je stavaná na „ruinách“ predošlej výstavy Generácie 909 (*Výstava, pojem, interpretácia*), na zoškrabaných stenách aj na jej funduse soklov a dočasných stien.

Umelcovu tvorbu i samotnú výstavu definuje Lucia G. Stach ako „labyrintovú, do seba sa množiacu, ako tok/rieku, teda flow“ (chápem, je to odvodené od rečového flowu, ktorý Binder často používa vo svojich kakofonických aliteráciách a vyslovených textoch ako nejaký zaklínač postpunku) a to sa dostáva textovo aj do obrazu. Hovorí o zduchovnení do vnútra a celkovo verbálne nadimenzováva duchovné princípy jeho tvorby... Často používa slovník, ktorým charakterizovala tvorbu Stana Filka, a Binderov prístup predkladá ako intenzívnu energiu, ktorá všetkých zasiahne. Niekedy má človek pocit, že tá apofónia videnia Filka a Bindera je pre nás pozorujúcich trochu úsmevná (niektoré charakteristiky určite môžu mať pri oboch rovnaké znenie, ale už by aj stačilo s týmto prístupom a slovníkom vytvárania kultu veľkého umelca).

Výstava je zážitková, človek sa prediera čudnými (netradičnými) spojeniami objektu a sochy, a je dobre urobená. Divák zabúda, že je v galérii. Niektoré objekty sú zo zbierky Slovenskej národnej galérie, ale to sa nedozvieme, na výstave nie sú popisky (nie sú dôležité) ani návody, ako ňou prejsť (okrem počítačovej úvodnej mapy s uvedením kurátoriek, spoluautorov, inštaláčného tímu, sponzorov a donorov), zostáva len vizuálny vnem a zvuky, svetelné odlesky, farba... Táto výstava sa dá charakterizovať viac priamočiaro a Binderova tvorba tiež. Pre mňa je to čistá psychedélie a skúsenosti z nej často pretavené do materiálneho. Je tiež súvislým vystavením trashu, odpadového materiálu, z ktorého surovým (raw) spôsobom tvorí nové objekty – áno, pôsobia ako zničené ruiny. Binder dosť veľa pracuje s odrazom (veľké zrkadlo ako možný prechod/vortál do inej dimenzie pre „Alenky za zrkadlom“ alebo pre strážiace tety pred zrkadlom), odrazy fólií, svetelné „bodáky“ na podlahu. Zozbieraný sklený odpad nie je vyjadrením nejakej ekologickej myšlienky, je to napojenie na subkultúru a všetko s ňou spojené, vrátane hudby, chľastu, sídliskovej kultúry, punku, rapu, skejtovania, nezaplatených účtov a drog. A obsesívnej tvorby s dočasným návalom energie. Ako hovorí kurátorka Lucia G. Stach: „Predstavujú autora na vrchole

¹ Na výstave sú zaradené aj videá, na ktorých Erik Binder v minulosti spolupracoval so svojou vtedajšou manželkou Gabikou Binderovou, s kamarátom a umelcom Palom Čejkom, z novších je to video so Zojou Zupkovou či objekt Martina Vongreja. Žiaľ, ich pohltenie Binderovou inštaláciou a produkciou je zrejme z podstaty jeho kumuláčnej tvorby. Ako spoluhostia sú na výstave pred vstupom uvedení aj Michal Štompach, Stano Filko, Andrej Šeban, ktorý robil zvukovú zložku videa, zrejme bolo potrebné pripísať synov Alexa a Maxa, ktorí v jednom videu vystupujú.

Inštalácia priestoru s názvom „H/M oteľ“. Foto: SNG, Martin Deko

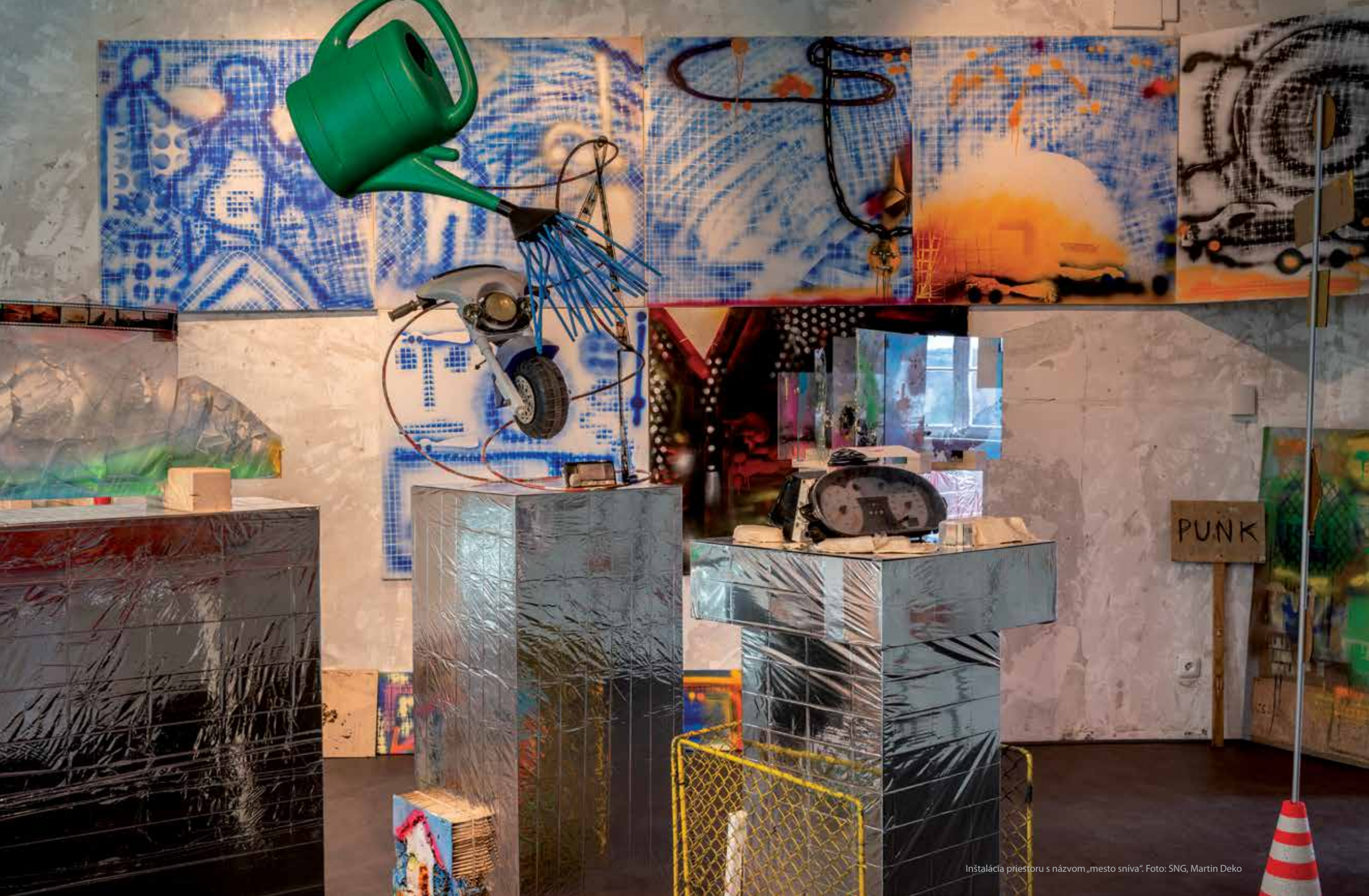
Inštalácia priestoru s názvom „sme ruiny“. Foto: SNG, Martin Deko, detail

tvorivých síl.“ Energie je v tej výstave naozaj veľa. A je skvelé, že je to naozaj výstava na plné gule, nie poslušne zavesené obrázky v galériách zaoberajúcich sa predajom. Hm, len kto tú „zmes“ po skončení výstavy vytriedi? Asi nikto.

Binder mal počas celej aktívnej činnosti (a to hneď od štúdia na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave – prof. Robert Jančovič, prof. Daniel Fischer, stáž u prof. Vladimíra Kokoliu na Akadémii výtvarných umení v Prahe) intenzívny ťah na vystavovanie doma aj v zahraničí. Jeho komunikatívna povaha mu nadväzovala kontakty skoro sama. Výrazný osobný aj umelecký štýl (persona + umenie) niekedy triumfoval nad obsahom. Mal aj veľa spoluprác: s Viktorm Frešom (výstava *BinderFresh: Keď ťa dvaja majú radi*, 2013), staršie videá s vtedajšou manželkou Gabikou Binderovou *Sunday Army* (2003) a *East Side Story* (2003) na tému dochádzania z východu do Bratislavy, s Palom Čejkom v umeleckej skupine KunstFu (na výstave video *Cviky majstrov*, tiež nulté roky) a mnohé iné, ktoré sa kunsthistoricky možno ani nedajú zdokumentovať. Myslím, že Binder má všetky osobnostné predpoklady na spoluprácu, ale nakoniec spolutvorcov vždy vytlačí na okraj, pretromfuje množstvom produkcie, nedá šancu. Všetci sú akoby zatlačení do úzadia samotnou inštaláciou Binderových diel, niekde sa diela iných zjavujú veľmi efemérne. Osobitým je prepojenie neoavangardistu Stana Filka (1937 – 2015) a postkonceptualistu Erika Bindera, mladíka v čase revivalu slovenskej neoavantgardy v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Povedala by som, že u oboch je/bola obsesia v množení vecí, v označovaní vlastného priestoru. A tiež nadprodukcía, ktorá zastreje všetko naokolo, naplní priestor od podlahy až po strop svojimi vecami. Pred vchodom na výstavu sa nachádza jedna z Filkových obrovských rakiet, ale je premalovaná binderovskými znakmi, textami (realizovaná s láskavým zvolením zberateľa) – chcelo by sa povedať, mladšia generácia vracia úder.

Napriek tomu, že výstava/inštalácia pôsobí ako zhluk a chaos nekonečného množenia, nájdu sa na nej elementy a diela, ktoré svedčia o Binderovej tvorbe v sériách, ktoré sú charakteristické najmä rozdielnym materiálom, iným typom prefabrikátu, ktorému sa venoval v istom období, a keď ho vyčerpal, prešiel na iný. Vidíme tam elementy z označovacieho systému zastávok (mobiliár MHD zastávok), posprejované skateboardové dosky (streetkultúra koexistujúca s obdobným posprejovaním zelených drevených lavičiek zo socialistického parkového mobiliára Bratislavy), siluety predmetov a ľudí v životnej veľkosti z ohýbaného drôtu, inštalácia z predlžovacích káblov a elektrických zásuviek (éra okolo roku 2005). Do toho množstvo posprejovaných papierových máp a ešte nevybalených obrazov stojacich v nahromadených stĺpkoch.

Oficiálna tlačová správa robí v snahe ochrániť inštitúciu pred nepriaznivým prijatím tohto typu výstavy zbytočnú nadprácu hodnú docudrámy: „Návštevníci výstavy sa dozvedia niečo o Erikovi Binderovi, ale aj o sebe. Nezáleží až tak na tom, na čo sa dívajú, ako skôr na tom, čo z toho ich myseľ vytvorí.“ O Erikovi Binderovi sa nezodvedia nič, nemajú v ruke návod, a nie je to ani potrebné. Dokonca sa ani o sebe nezodvedia viac, ako vedia. Vízuálna stránka výstavy je veľmi dôležitá, preto ju netreba slovne dopredu popierať. Ponúka neustále podnety – vizuálne, mentálne, bezpečnostné, zvukové, asociatívne, textové hry –, veď samotný názov k tomu nabáda. Silnou súčasťou Binderovej tvorby sú textové hry, spontánne toky slov so snahou prejsť do zvukového toku (preboha, nie spojenie „charakteristické svojskou poetikou“). Často pri tom využíva seba ako spontánneho performeru, nenazvala by som to raperský flow, skôr šamanské utvrdzovanie plné palindromov, aliterácie, kakofónie, zvukomalebnoti, často verša AAAA.

Inštalácia priestoru s názvom „mesto sníva“. Foto: SNG, Martin Deko

Inštalácia priestoru s názvom „pneumatrix“ s projekciou videa. Foto: SNG, Martin Deko

Naľavo Erik Binder: Elektroinštalácia, 2005, predlžovačka, motor, káble, elektrická zástrčka. Dielo zo zbierky SNG na výstave reaktualizované umelcom. Foto: SNG, Martin Deko

Aká je dramtaurgia SNG?

Som rada, že SNG v tomto období zainvestovala a siahla do domácich zásob. Ešte neprezentovaný autor v strednom veku s aktívnym prístupom k tvorbe je výbornou voľbou. Na ďalšom poschodí výstava *7x7 Sedem úvah o umení*, v ktorej kurátori/kurátorky vyberajú konkrétne diela na konkrétnu ikonografickú/asociatívnu tému s transhistorickým presahom. Pôvodne bol kurátorský projekt pripravený pre pandemickú dobu a digitálny online priestor, kde je aj v anglickej mutácii s edukatívnymi textami, fotografiami. V oboch výstavných projektoch je cítiť viac slobody vo výbere diel (menej upnutia a kalkulácie) a to je dobrý pocit.

Dramaturgia SNG je (nielen pre nedostatok priestoru, ale aj pre vysunuté pracoviská v iných mestách) témou na diskusiu. Len pre zaujímavosť, poslednou samostatnou prezentáciou ženskej autorky v bratislavských priestoroch galérie bola Jana Želibská v roku 2013, resp. Mira Gáberová po Cene O. Čepana v ten istý rok. (S úctou k Anne Daučíkovej a jej práci, výstavu *7 situácií* do prehľadu nepočítam, sama sa na komentovanej prehliadke priznala, že sa cíti ako transrodový človek.) Medzitým (od roku 2013) mali v bratislavskej SNG samostatné prezentácie nasledujúci umelci: Tomáš Rafa, Robert Capa, Viliam Malík, Ľubomír Ďurček, Martin Kollár, Francois Kollár, Anton Cepka, Stano Filko, Bazovský ako fotograf, Majster z Okoličného, Friedrich Weinwurm, Filla/Fulla, Ján Berger, Weisz-Kubínčan, Laco Teren, Ladislav Vychodil, Erik Binder. (Naozaj mi ide o sólo prezentácie, preto výstava *Sochárky* z roku 2015 do tohto rámca nezapadá.) Je zaujímavé, že pri pomere trinásť kurátoriek plus riaditeľka a jej zástupkyňa (obe s umenovedným vzdelaním) a štyria kurátori a jeden asistent sa vlastne práve ženy značne podieľajú na vymazávaní „ženského hlasu, ženských vzorov v umení“. Pri aktuálnom pomere žien a mužov študujúcich na výtvarných akadémiách na Slovensku, kde je značne väčší počet študentiek ako študentov, je nielen frustrujúce, ale aj tristné neprezentovať umelkyne (žijúce či nežijúce). Je evidentné, že by sme znova mali túto tému otvoriť. A nejde iba o moje pozorovanie, dokladá to citát Ilony Németh

z rozhovoru kde v Profie 3/2019, na otázku A. Tamásovej „*Cítili ste sa niekedy na umeleckej scéne diskriminovaná?*“ odpovedá: „Nemôžem povedať, že diskriminácia žien na umeleckej scéne neexistuje. Možno sa ťažšie dostaneme k príležitosti robiť veľké samostatné výstavy a pod. Určite to existuje, ale ja som vyslovene diskrimináciu nepociťovala. Možno aj preto, že som dosť bojovná, nič si nenechám. Napríklad aj profesúru som si robila aj preto, lebo som si uvedomila, že nie je zvykom, aby ženy vo voľnom umení mali profesúru, všeobecne je málo vysokoškolských profesoriiek. Táto absencia ma inšpirovala, aby som ten proces podstúpila. Ale vôbec si nemyslím, že diskriminácia neexistuje. Slovensko na tom nie je úplne zle, sú krajiny, kde je to horšie, aj v umení sa to postupne mení. Bežne sa však napríklad nestáva, že kurátor alebo kurátorka pri koncipovaní výstavy vyslovene dbá na to, aby bola genderovo vyrovnaná. Ja osobne sa o to snažím. Myslím, že je to potrebné, pretože náš kontext je stále patriarchálny.“ Moja otázka na záver znie: Ako veľmi musí byť umelec/umelkyňa na vrchole síl, aby sa jeho/jej tvorbou Slovenská národná galéria zaoberala?

Mgr. Ivana Moncolová, PhD. (1980)

Študovala dejiny umenia a kultúry na Trnavskej univerzite, doktorandské štúdium ukončila na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave (2016). Je kurátorka, vydavateľka a editorka viacerých monografických katalógov a kníh previazaných s výstavnými aktivitami venovanými súčasnému umeniu: Jana Farmanová (2012), Jana Farmanová – V znamení Panny (2015), Rastislav Podoba: Pracovná plocha/Working Surface (2015), Radovan Čerevka (Moncolova Editions, 2018 – 2019), Silvia Krivošíková (Moncolova Editions, 2019 – 2020). Od roku 2017 je odbornou asistentkou na Akadémii umení, Fakulta výtvarných umení v Banskej Bystrici. Zameriava sa na umenie 20. a 21. storočia so špecializáciou na médium maľby, umeleckú prax, ale aj na tému obrazu a jeho presahov.

moncolova@moncolovaartadvisor.com

Inštalácia priestoru s názvom „mesto snívá“. Foto: SNG, Martin Dekom „pneumatrix“